
Hrvojka MIHANOVIĆ-SALOPEK
Vinicije B. LUPIS

OPIS I
PORIJEKLO
DIDONE

Kada govorimo o prepisivačima starih hrvatskih pisaca, u konkretnom slučaju o *Didoni* Jakete Palmotića, trebamo se osvrnuti na don Stjepana Škurlu, koji je djelo priredio za tisak.²⁹¹ Škurla se rodio u obitelji pelješkog pomorca Ivana Stjepanova iz Kune, koji se preselio u Dubrovnik, a po obiteljskoj predaji rod Škurla doselio se iz Hercegovine na poluotok Pelješac.²⁹² Ispravno čitanje prezimena je Škurla, a ne Skurla, kako se potpisivao taj istaknuti dubrovački svećenik. Rođen je u Dubrovniku 4. ožujka 1832., a zaređen je 12. studenoga 1854. Služio je u crkvi sv. Vlaha i na Boninovu (Tri Crkve) sve do svoje prerane smrti 30. studenoga 1877.²⁹³ Ovaj mladi svećenik bio je istaknuto ime Dubrovačke biskupije u razdoblju kada je započeo ekonomski oporavak Dubrovnika, skršenog u napoleonskim ratovima i rusko-crnogorskoj pohari s početka XIX. stoljeća.²⁹⁴ Kanonik Stjepan Škurla autor je vrijednog djela – *Moćnika Stolne crkve dubrovačke*,

291 Ispravno je pisati Škurla, a ne Skurla.

292 Nenad Vekarić, *Pelješki rodovi (L-Ž)*, Dubrovnik, 1996, 292 – 293.

293 Ivan Šimić, o. c, Dubrovnik, 2001, 220.

294 ADB, 2, Ser. 1 – *Svećenstvo*, 13 – *Ocjene, ispiti, natječaji*, kut. 29., br. 185. Uistinu se radi o zanimljivoj osobnosti među dubrovačkim svećenstvom XIX. stoljeća. Rođen je 1832. od oca Ivan Škurle i majke Jele Bandur. (vidi: Župa Pile, M.M. od 1875. do 1887., vol. V.23-24) Poslije pohađanja osnovnih disciplina zaređen je za svećenika. Potom radi u biskupskoj kancelariji. Tijekom 1855. i 1856. kapelan je u Šumetu. Deset godina je bio koralni kapelan u zornoj crkvi sv. Vlaha. Godine 1856. postaje župnikom u Ponikvama, potom postaje upravitelj beneficija sv. Jurja na Tri Crkve i 1858. postaje članon Popovskog zbora. Godine 1863. postaje pristavom Crkvenog bračnog suda, a 1865. promoviran je u člana suda za crkvene poslove i izradu biskupijskog shematizma. Iste godine postao je članom Trgovačke komore u vijeću koje je trebalo skrbiti o slanju poljoprivrednih i industrijskih proizvoda na Parišku izložbu. Bio je članom Društva za istraživanje prirode u Brünu, te počasnim kanonikom zborne bazilike sv. Nikole u Rimu; bio je kateheta u Gimnaziji od 1868.–1872. Don Stjepan Škurla umro je u četrdeset i petoj godini od upale pluća.

tiskanog u Dubrovniku 1868., a rukopisna ostavština na kojoj je temeljio ovo djelo čuva se danas u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku. Knjigu *Sveti Vlaho i Dubrovnik* objavio je 1871. godine u Dubrovniku. Godine 1876. sastavio je svjedočenja spašenih brodolomaca Miha Bačića i Ivana Jurića pod naslovom: *I naufraghi del bark austro ungarico "Stefano" alla costa Nord.Ouest dell'Australia*.²⁹⁵ Rukopis ovog događaja čuvao se u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku.

Škurla se bavio i poviješću, tako je u *Zabavniku štionicice dubrovačke* (godište IV., Dubrovnik, 1876, 305 – 316.) – gdje je bio i suurednik, objavio raspravu “Dubrovnik svršetkom XV. stoljeća”.²⁹⁶ Kanonik Škurla 1876. u Zagrebu je tiskao svoju povijest Dubrovnika – *Ragusa cenni storici*, u kojoj je napisao kako je XVII. stoljeće bilo vrijeme neumrlih pjesničkih veličina koje su proslavile ime Dubrovnika: Gundulića, Palmotića i Đurđevića. Naposljetku, pretpostavljamo da je mladi dubrovački kanonik Stjepan Škurla u svom priređivačkom radu mogao posegnuti i u jednu od tada još postojećih dubrovačkih vlasteoskih knjižnica. Svakako, don Stjepan Škurla sudjelovao je u projektu Tiskare Dragutina Pretnera – Narodna biblioteka s *Dubrovnikom ponovljenim* i *Didone* Jakete Palmotića, koje je materijalno podupro hvatski ban Ivan Mažuranić (Novi Vinodolski, 11. VIII. 1814. – Zagreb, 4. VIII. 1890.), i sam književnik, kako stoji u posveti:

“PRESVIJETLOMU I PREUZVIŠENOMU
GOSPODINU GOSPODINU
IVANU MAŽURANIĆU
BANU TROJEDNE KRALJEVINE,
C.K. TAJNOMU SAVJETNIKU
NJ. VELIČANSTVA,
GLASOVITOMU PJESNIKU
UZ PRIJAZNOST ČARNU
NARODNIJEH VILA
LOVOR – VIJENCEM NEUMRLE SLAVE
UKRAŠENOMU,
MECENATU NAŠE KNJIGE
DOBROSTIVOMU,

295 Gustave Rathe, *Brodolom barka Stefano kod rta North West Cape u Australiji godine 1875*, Dubrovnik, 1992, 1 – 134.

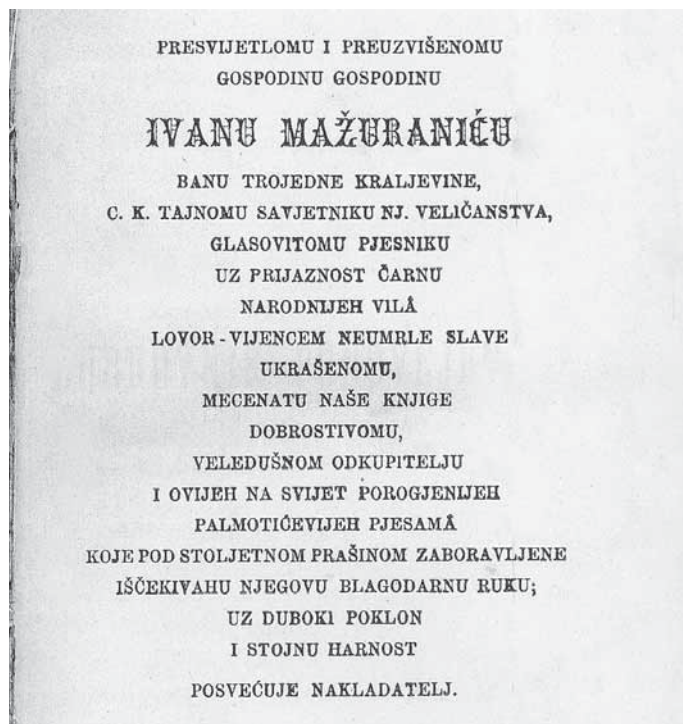
296 Ivo Perić, “Dubrovačka periodika od 1848. do 1918. godine”, *Anali Zavoda za povijesne znanosti istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku*, XVIII, Dubrovnik, 1980, 397.

VELEDUŠNOM ODKUPITELJU
I OVIJEH NA SVIJET POROGJENIJEH
PALMOTIĆEVIJEH PJESAMA
KOJE POD STOLJETNOM PRAŠINOM
ZABORAVLJENE
IŠČEKIVAHU NJEGOVU
BLAGODARNU RUKU;
UZ DUBOKI POKLON
I STOJNU HARNOST
POSVEĆUJE NAKLADATELJ.”

Hrvojka MIHANOVIĆ-
-SALOPEK
Vinicije B. LUPIS
**Opis i porijeklo
Didone**

Ova činjenica baca posve novo svjetlo na Jaketina djela, koja su imala jasno izraženu domoljubnu notu. Vrlo je važno uočiti da je prvo tiskanje djela Jakete Palmotića Dionorića podupro upravo najistaknutiji hrvatski ban – pučanin i pjesnik Ivan Mažuranić, čovjek koji je prepoznao dalekosežnu povijesno-političku važnost tih djela, te koji je i sam udario temelje suvremene hrvatske države unutar zadanih političkih okvira svoga vremena.

Jaketa Palmotić i Ivan Mažuranić bili su pragmatični političari svoga vremena s jasnim političkim ciljem obrane i obnove domovine.

Slika 94.
DAD, R.O. don Luke
Pavlovića, br. 16.

Među prepisivačima dubrovačkih književnika istaknuto ime zauzima i Baro Pavlović (20. I. 1823. – 7. I. 1864.), koji je bio zaređen za svećenika 20. ožujka 1847. Od početka svoje svećeničke službe na Korčuli, potom djelujući od 1849. – 1852. u Vitaljini, Janjini, Postranju, Mandaljeni i Grudi – gdje ostaje do smrti, istaknuo se u sakupljanju djela dubrovačkih književnika.²⁹⁷

Drugi član obitelji Pavlović – don Luka Pavlović, koji se rodio 31. siječnja 1821., a bio je zaređen 12. svibnja 1844., svoj životni vijek je proveo službujući u Luci Šipanskoj, Smokvici, Mrcinama (Dubravka), Babinom Polju, Pupnatu i Zatonu. Poput don Bara Pavlovića intenzivno je skupljao djela dubrovačkih pjesnika. Umro je 18. travnja 1887. u Dubrovniku, a svoju knjižnicu je ostavio u javne svrhe, i tada je tiskan njezin katalog: *Catalogo dei libri rari, manoscritti e membranacei, appartenenti alla biblioteca realitta da D.n Luca Paulović*, Ragusa, 1889.

Danas se rukopisi iz te zbirke čuvaju u Državnom arhivu u Dubrovniku, a knjižni fond u Znanstvenoj knjižnici u Dubrovniku. Don Luka Pavlović pokazao je iznimno zanimanje za spašavanje književne baštine koja se tijekom XIX. stoljeća našla u opasnosti, jer je utrucem brojnih plemićkih rodova mnogo biblioteka nepovratno nestalo. Brojni prekupci su za mali novac iz Dubrovnika raznosili rukopise, a u tim vremenima rukopisi iz Dubrovnika odlaze u Beč, Zagreb, Beograd, Budimpeštu, i diljem svijeta. Obrazovani svećenici Dubrovačke biskupije, poput svećenika iz roda Pavlovića, bili su na terenu gdje su se nalazili predstavnici osiromašenog dubrovačkog plemstva i građanstva i vrijedno su skupljali književno blago da u nepovrat ne nestane.²⁹⁸

U Državnom arhivu u Dubrovniku se tako na poziciji 16. čuva rukopis pod naslovom:

Palmotić Giora – Enea, Didone i Dubrovnik Ponovljen

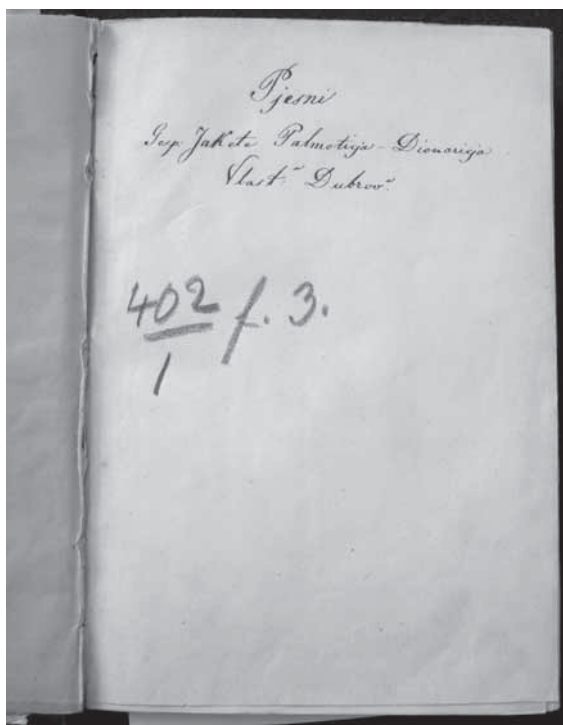
Pjesni Gosp: Jakete Palmotićja – Dionoricja Vlast:a Dubro.a Enea

Spjevan po Gosp_ Giva (poništeno) Jaketi Palmoticha Dionoricja Plemićja Dubrovackoga koj bj jostera Didone nadpisan, Prikasan u Dubrovniku na 6 febrara 1646.

Dubrovnik Ponovljen spjevan po Gosp: Jaketi Palomtiju – Dionoricju Vlast:u Dubrov:u 1671.

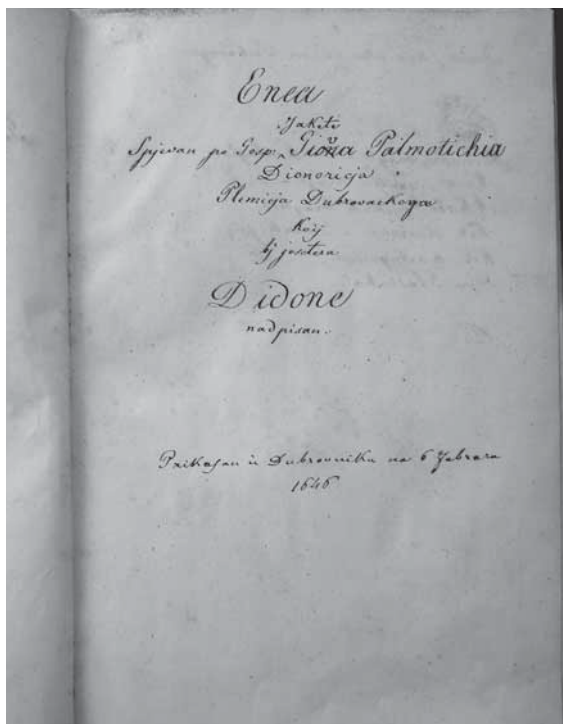
297 I. Šimić, o. c., Dubrovnik, 2001, 218.

298 ADB, sig. 2, ser. 11, *Crkveno–sudbeni poslovi, Pisma i dokumenti*; Šimić, o. c., Dubrovnik, 2001, 218.

Hrvojka MIHANOVIĆ-
-SALOPEK
Vinicije B. LUPIS
Opis i porijeklo
Didone

Slika 95.
DAD, R. O. don Luke
Pavlovića, br. 16.

Slika 96.
DAD, R.O. don Luke
Pavlovića, br. 16.

quinsiles 1657 Georgius Ferrich - pjesma u pohvalu Junija Palmotića, koju je sastavio dubrovački latinski pjesnik Đuro Ferić, a na 31. listu ("Ex Antholog: Raymundi Cunicij Achillij" – pjesma na latinskom jeziku Dubrovčanina Rajmunda Kunića) i *Palmotta Jachetta Giva Didone Tragedia Gosp. Jachette Gna Palmotta Vlast. Dubrov. od kuchje Dionorich prikasana u Dubrovniku prid Dvorom od Druscine Smetenijih na 6 Feb. 1646.* (na naslovnoj stranici piše: "Jois Xav. Altesti". Rukopis je uvezan u pergamen, a teče od 3. do 50. lista. Rukopis je pisan s obje strane listova.).

Vlasnik Ivan Ksaver Altesti bio je prevodilac i prepisivač književnih djela (Dubrovnik, 21. X. 1727. – Dubrovnik, 3. XI. 1816.). Bio je sin Andrije depozitora dubrovačke žitnice. Nakon očeve smrti preuzima njegov posao i obavlja ga sve do rujna 1792. U ožujku 1765. primljen je u bratovštinu Lazarina. Bavio se književnim radom, a bio je sakupljač narodnih pjesama. Najviše slobodnog vremena posvetio je prepisivanju i sakupljanju dubrovačkih starih i suvremenih pisaca. Dobro je poznao dubrovačku povijest i književnost, pa je s Petrom Bašićem pomogao Franju Mariji Appendiniju u sakupljanju građe "domovinske učnosti".²⁹⁹ Andrija Altesti svoju knjižnicu poklonio je Istituto Filosofico di Ragusa i tada su se u knjižnici nalazila 34 različita rukopisa dubrovačkih autora na hrvatskom jeziku.³⁰⁰ Valja napomenuti kako je ovaj rukopis uvezan u istu pergamenu i pripadao je istoj cjelini kao i Kanavelićeva *Muka Gospodina našeg Isusa Krista*³⁰¹, a duktus slova prijepisa istovjetna su Altestijevoj grafiji *ex librissa*, pa tako možemo pretpostaviti da je skupina rukopisa iz Istituto Filosofico di Ragusa nastojanjem dubrovačkih svećenika dospjela u Knjižnicu Biskupijskog sjemeništa.

Rukopisi Palmotićevih djela u knjižnici Biskupijskog sjemeništa u Dubrovniku do sada nisu bili poznati istraživačima Palmotićevih djela (za objavljivanje Palmotićevih djela koristili su se isključivo rukopisi iz knjižnice Samostana Male braće u Dubrovniku) pa im je tako promaknulo i to da je rukopis Palmotićeve tragedije *Didone* sačuvan. Palmotićevi rukopisi potvrđuju vrijednost Altestijeve knjižnice.³⁰²

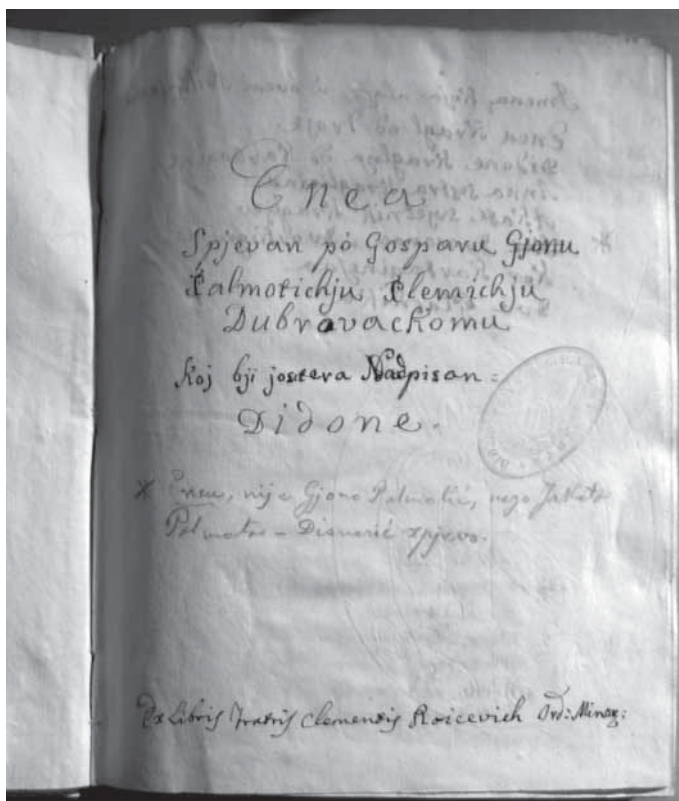
299 Nada Beritić, "Altesti, Ivan Ksaver(Altestić)", *Hrvatski biografski leksikon*, 1, Zagreb, 1983, 94 – 95.

300 DAD, Atti presidiali Okružnog poglavarstva Dubrovnik, kutija 81: "Vi sono poi uniti 34 pezzi di manoscritti poesie illirice di vari Ragusei."

301 Hrvojka Mihanović-Salopek i Vinicije B. Lupis, *Doprinos Petra Kanavelića hrvatskoj pasionskoj baštini*, Split, 2009, 74.

302 Isto, 82 – 85.

Hrvojka MIHANOVIĆ-
SALOPEK
Vinicije B. LUPIS
**Opis i porijeklo
Didone**

Slika 98.
Knjižnica franjevačkog
samostana Male braće
u Dubrovniku, prijepis
fra Klementa Rajčevića
(rkp. 174.)

U Arhivu Male braće pod brojem 174. čuva se dvosvesčani rukopis – sv. II. *Enea / Spjevana po Gosparu Gjonu / Palmotichju Plemichju Dubrovackomu / koj bi josctera Nadpisan / Didone*, od stranice 1. do 71. Netko je olovkom precrtao Gjonu, dodao zvjezdicu i dolje napisao: *Eneu, nije Gjono Palmotić nego Jaketa Palota-Dionorić spjevao*. Još je dopisano: “Sasvim ispravna bilješka”. U dnu naslovnice je: *Ex Libris Fratris Clementis Raicevich Ord: Minor*. Radi se o prepisivaču fra Klementu Rajčeviću, rođenom u Gracu u Hercegovini oko 1774., a umrlom u Dubrovniku 1832., koji je tijekom svog redovničkog vijeka diljem Dubrovačke franjevačke provincije prepisivao stare dubrovačke pisce, spasivši ih od zaborava i nestanka.³⁰³

303 Miroslav Pantić, “Književnost Dubrovnika i franjevci” u *Samostan Male braće u Dubrovniku*, Zagreb, 1985, 357, 359, 360, 365; Katalog knjižnice franjevačkog samostana u Dubrovniku Ivana Augusta Kaznačića, *Biblioteca di Fra Innocenzio Ciulichn ella Libreria de' RR. Franciscani di Ragusa, Zara, 1860, 43.* i kod M. Brleka, *Rukopisi Knjižnice Male braće u Dubrovniku* u kojima su navedeni ili opisani rukopisi s Rajčevićevim prijepisima; Jozo Sopta i Stanko Škunca, *Nekrologij Provincije Sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri*, Dubrovnik, 2006, 205, 420, 398.

U istoj knjižnici se čuva i drugi rukopis na poziciji 192., a sadrži tri djela tri autora: Palmotić Junije – *Captislava i Elena*, od Palmotića Dionorića Jakova – *Didone* i od Gundulića Šiška – *Oton*. Jaketino djelo je prepisano od stranice 55. do 89. pod naslovom: *Didone. Tragedia / Gospara Jachette Giva Palmotte / Vlastelina Dubrovackoga. / Prikasana u Dubrovniku / prid Dvorom / od Druscine smetenieh / na 6. Feb.a 1646./*.

U poznatom malobračanskom rukopisu pod nazivom “Kuljen” fra Lovra Cekinića (1694. – 11. studenoga 1752.)³⁰⁴, na poziciji 245 i rasponu od 729. do 758. stranice nalazi se: *Didone. Tragedia Gospara Jakete Giua Palmotte Dionorichia Vlast. Dubrouackogha Prikasana u Dubrovniku pred Duorom od Drusgine: Smetenieh na 6. Febrara 1646* (nedovršena, pet zadnjih strofa pisano drugom rukom). Fra Lovro Cekinić autor je rukopisa koji govori o povijesti Male braće: *Istoria e privileggi della Osservante Provincia di Ragusa raccolti da diversi luoghi, e posta qui in un volume. Ragusa 1741.*³⁰⁵

Franjevac Lovro Cekinić po ocu je bio pripadnik roda Miloradovića, porijeklom iz Ravnoga u Popovu polju, a po majci Nikolić iz Ljubomira u Trnovu u Humu. Tijekom redovničkog vijeka, od Boke kotorske do Splita, gdje je na Poljudu i umro, fra Cekinić bavio se i skupljanjem rukopisa, i tako je u šali nazvan “Kuljen”, a najznačajniji rukopis koji je sastavio jest u franjevačkom samostanu na Daksi. Cekinićev interes za stare pisce imao je i drugu stranu, a to je nastojanje izrade jednog hrvatsko-talijanskog rječnika.³⁰⁶ Stoga je razumljivo odstupanje fra Lovra Cekinića od nekih drugih rukopisa i to upravo iz razloga pravopisne unifikacije.

U Znanstvenoj knjižnici Dubrovnik čuva se više cjelovitih i fragmentarnih rukopisa *Didone*. Pod signaturom (rkp. 347. rkp. 651.) nalazi se rukopis don Stjepana Marije Tomaševića: *Kita /domačeg (sic!) cvieća / ili / njeke narodne pjseme / s ‘ulomcima iz rukopisa / dubrovaških / pjesnika / i iniem pjesmicam*, gdje je na str. 37 naveden – Jako Palmota – *Didone*, 47.³⁰⁷ Valja istaknuti da se radilo o svo-

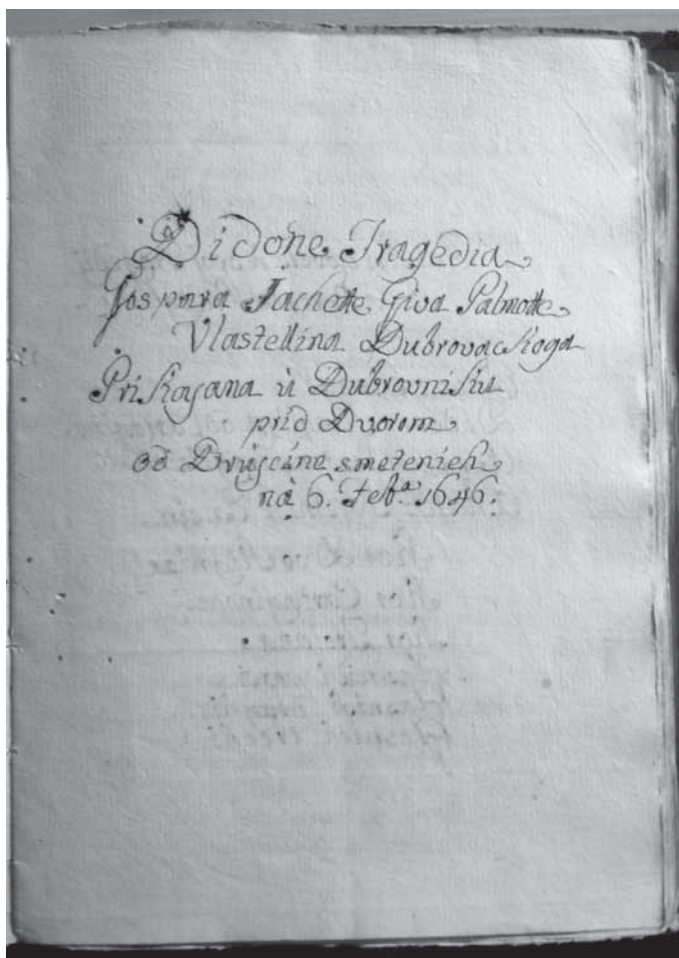
304 Jozo Sopta i Stanko Škunca, o. c., Dubrovnik, 2006, 331, 399.

305 Urban Talija, “Kratki historijat Biblioteke Male braće u Dubrovniku”, *Zbornik iz dubrovačke prošlosti Milanu Rešetaru*, Dubrovnik, 1931, 309 – 310; Justin Velnić, “Izvori i bibliografija o samostanu Male braće”, u *Samostan Male braće u Dubrovniku*, Zagreb, 1985, 89.

306 I. Pivčević, “Još jedno nepoznato djelo oca Lovra Cekinića”, *Nastavni vjesnik*, XVIII, 1909 – 1910, 129; Dušan Berić, “Još dva nepoznata djela fra Lovre Cekinića”, *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor*, XXII, 1956, 264 – 270; Miroslav Pantić, o. c., Zagreb, 1985, 328 – 332.

307 Stijepo Tomašević rođen je u Dubrovniku 17. III. 1823., gdje je i zareden

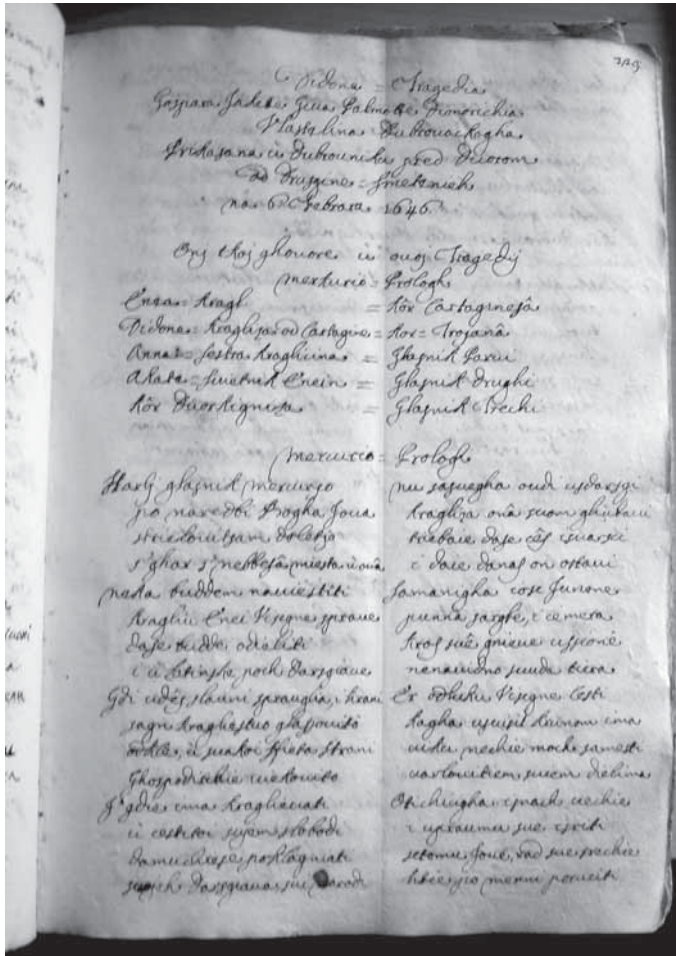
Hrvojka MIHANOVIĆ-
SALOPEK
Vinicije B. LUPIS
Opis i porijeklo
Didone

Slika 99.
Knjižnica franjevačkog
samostana Male braće
u Dubrovniku (rkp. 192.)

jevrskoj antologiji starijeg dubrovačkog pjesništva, jer je don Stjepan Maria Tomašević jasno naznačio funkciju rukopisa unutrašnjom naslovnicom: *Dalmatinskoj a navlaš Dubrovaškoj mladosti s'požudom da pomnjevijem štivenjem i nepristavniem učenjem starih pjesnikâ našieh domačiem sladkiem govoru podati materinski jezik to većma zaljube pop Stiepo Maria Tomašević ovi slabi trud p.p.*

11. XI. 1845. U početku svog svećeničkog djelovanja biva kapelanom u Luci Šipanskoj, potom dvije godine služi u Trpnju, a od 1849. do 1853. u Pločicama. Iz Pločica 1853. prelazi u Smokvicu, a 1856. prelazi u Pupnat, odakle jednu godinu ekskurira u Žrnovo, kada nastaje i sam prijepis *Muke*. Od godine 1859. do 1864. pomoćnik je u Kuni, a od 1864. do 1868. upravlja župom Gruda. Od 1869. do 1876. djeluje u Korčuli, da bi potom do 1888. radio u Kotorskoj gimnaziji, gdje biva umirovljen. Vrativši se u Dubrovnik, prikuplja djela dubrovačkih pjesnika sve do svoje smrti 3. I. 1897. (vidi: Ivan Šimić, *Crkva dubrovačka na pragu trećeg tisućljeća (šematizam)*, Dubrovnik, 2001, 221 – 222).

Slika 100.
Knjižnica franjevačkog
samostana Male braće
u Dubrovniku, prijepis
fra Lovra Cekinića
(rkp. 245. "Kuljen")

Tomašević je u svojoj malenoj rukopisnoj antologiji donio i više ulomaka *Enee i Ankiza* Đura Hidže: "Enea iz ognja trojanskoga, kroz silu striela ljutih/ iznoseći na ramenih, Starca oca ljubljenoga, Zavapi, Grci ne strielajte,/ Nie korist starca uniti,/ A mnogo – ću ja dobiti/ Kad mu život sačuvate". Zanimljivo je da je upravo don Stjepan izabrao u svojoj antologiji ulomak kora iz četvrte scene Dionorićeve *Didone* i nazvao ga: *Prava čestitos gradová*. Potreba dobre vlade, kako se naziva glasovita freska Ambrogia Lorenzettija u Sieni³⁰⁸, iskazana je stihovima: "(...) Gradovi su svi čestiti/ Kijeh vladaju znane glave,/ Kê nastoje svej činiti/ S' dobriem srcem sude prave/ U njim srečni puk uživa/ Onu sreću svukoliku,/ Koja svijetla njekad siva/ U starom zlatnom viku/ U njim mirni sklad poragja (...)".

308 John White, *Art and architecture in Italy 1250 – 1400*, Hong Kong, 1993, 388 – 392.

Hrvojka MIHANOVIĆ-
SALOPEK
Vinicije B. LUPIS
Opis i porijeklo
Didone

U Znanstvenoj knjižnici čuva se još jedan prijepis don Stjepana Tomaševića (rkp. 410.) *Zbornik različitih pjesama (Zbornik narodnih i umjetnih pjesama)*, gdje se na stranici 113. nalazi ulomak *Didone* čin I. scena 2.

Na poziciji 402. u istoj knjižnici čuva se *Zbirka pjesama i ulomaka – Zbirka pjesama i odabranih mjesta iz djela nekih dubrovačkih pjesnika*. Tu je još i prijepis don Luke Pavlovića, gdje je na stranici 16. i 18. ulomak prvog akta i drugog akta *Didone*. Među prijepisima u Znanstvenoj knjižnici se nalazi i rukopis broj 439. *Didone/ Tragedija spjevana/ po Gosp:ul Jaketti Giva Palmotiča/ od Kuće Dionorič/ Vlastelinu Dubrovačkognu/ Prikazana u Dubrovniku prid Dvorom/ od Družine Smetenijeh/ na 6 Febrara 1646/ U Dubrovniku S.a S.a 1795.*, a koji je vrlo loše prepisan (1 – 88. str.), po istom predlošku koji se i danas čuva u Državnom arhivu, kao i rukopis broj 178.

U istoj zbirci čuva se i rukopis broj 314 pod nazivom *Narodna pjesmarica*. U ovoj antologiji dubrovačkog pje-

Slika 101.
DAD, A. S. M., XVII.,
86, 2193, Dopsis
Jakete Palmotiča iz
Rima od 9. III. 1677.

